

ПАВЕЛ АМНУЕЛ ЛЕТЯЩИЯТ ОРЕЛ

Част 0 от „Звезден капитан Ким Яворски“

Превод от руски: Елка Хаджиева, 1971

chitanka.info

„Херкулес“ не се завърна на Земята.

Рейсът не беше труден — Яворски летеше към системата на оранжевото джудже Рос-154, за да замени остарелите апаратури на една наблюдателна станция. Изпълни задачата и стартира към Земята, но някъде по пътя, когато звездолетът влезе в свръхсветлинен режим, генераторите на Кедрин отказват да действуват.

Това беше чиста случайност — шанс един на милион, и Базиола, който познаваше Яворски от години, не можеше да се примири с нелепата му гибел. Кибернетикът Базиола един от първите отлетя на Лонгина — планетата, чието съществуване Яворски беше предсказал много преди последния си рейс.

Базиола програмираше Предаването. А вчера с последния рейс пристигна на Базата Надеин.

Базиола крачеше бързо из стаята, от прозорец до прозорец — от светлосиния смекчен от филтрите блясък на Алтаир към зеленото блюдо на Лонгина. Не беше ли твърде самоуверен този драматург, този Андрей Надеин, знаменитият автор на „Диоген“ и „Столетието на кръстовете“. Той, виждате ли, написал нова пиеса. Пиеса за Яворски, за Ким, и иска Базиола да прегледа записа. Нали Базиола е познавал отблизо капитана на „Херкулес“. Да обсъждат пиеса, сега, една седмица преди Предаването! Но драматургът беше настойчив, умееше да убеждава.

Базиола гледа пиесата. Раздразнен е, гняв го е на драматурга, който беше избрал за обсъждането точно това напрегнато време, гневи се и на себе си, защото Яворски в пиесата му хареса. Това не е Ким, това е друг човек, символ, герой. Но той има своя логика, неговата гибел неочаквано придоби смисъл. Надеин не вярваше в случайности и с цялата сила на писателското си майсторство убеждаваше, че капитанът на „Херкулес“ е непризнат гений, хората не са го разбирали, защото идеите му са им изглеждали не прекалено смели, но просто ненужни на съвременната наука. И самият Яворски на Надеин се отнася към идеите си съвсем нехайно. Харесва му само процесът на движение на мисълта, а не резултата.

Ким не беше такъв и последната картина от пиесата Базиола гледаше с нарастващо раздразнение. Той видя космонавт, извършил

подвиг заради своята мечта, но Яворски, живият Яворски, когото Базиола познаваше, не беше като този космонавт.

„Херкулес“ се приземява в една долина недалеч от станцията. На планетата цареше вечна зима и драматургът преднамерено бе сгъстил багрите: в района на приземяването непрекъснато бушуват урагани. Между гъстите облаци Яворски рядко вижда слънцето — мътна пурпурночервена звезда цялата на петна.

Сменяването на апаратурата не е много сложно. Работата е към края си, когато от Земята пристига ежемесечния бюлетин за извънземните станции. Приемниците на „Херкулес“ записват лазерното предаване и Яворски го гледа след уморителния ден. Експедицията към системата на Алтаир със звездолет „Ахил“, се казваше в предаването, е достигнала целта си. Открита е голяма планета, на която корабът е кацнал. Планетата е наречена Лонгина, на името на астронома от експедицията. Съставът на атмосферата е азот с малък примес на инертни газове. На Лонгина няма живот — само скали, планини и пропасти...

Предаването от системата на Алтаир било прекъснато на средата на фразата и не се повторило. Нещо е станало край Алтаир, решават на Земята. Подготвя се втора експедиция, която ще стартира след тринадесет месеца със звездолет „Корсар“.

Яворски крачи из каютата, гледа през замъгления от виелицата илюминатор и още веднъж и още веднъж слуша съобщението от „Ахил“. Той знае какво се е случило в системата на Алтаир. Още в началото на предаването, когато чува какъв е съставът на атмосферата на Лонгина, Яворски разбира, че „Ахил“ ще загине. Това е неговата планета. Лонгина. Планета-лазер. Неговата идея.

Последната сцена се бе удаля на Надеин. Човекът е направил откритие. Не му вярват, пък и самият той гледа на идеята си като на игра на ума, и толкоз. Но неочаквано идеята му придобива плът, става реалност. Трябва да се връща, да стигне на Земята, преди втората експедиция да се отпрати към Алтаир. Да я предупреди. Да отлети с нея. Трябва незабавно да стартира. Ако форсира работата на генераторите, ще успее, ще бъде на Земята преди да отлети „Корсар“.

Яворски довършва монтирането на станцията и стартира към Слънчевата система. Навлиза в свръхсветлинен режим, но скоростта нараства бавно, звездолетът ще пристигне на Земята, когато „Корсар“ вече е на път; няма да може да го настигне, други хора ще изследват планетата, предсказана от него. Други, не той. Трябва да успее. Генераторите работят с пределна мощност...

Край. Синьозеленото небе на Земята и гласът на Надеин или пък на актьора, който играе Яворски: той не загина случайно, той загина, защото не успя да догони мечтата си...

Какво е станало в действителност?

Базиола дълго мисли върху това. Нали беше в комисията, разследваща причините за гибелта на „Херкулес“. Надеин страшно греши в преценките, но в едно е прав: официалният подход към трагедията на Яворски не позволи да се изясни истината.

Драматургът твърди: Ким е бил не само мечтател, но и човек на действието. Надеин е добър писател, той не е измислил характера, той го е възстановил въз основа на публикуваните документи за живота на Яворски. Надеин доказва: Яворски не е могъл да бъде друг. Не е така. Яворски беше друг. Безсмислен героизъм — не, това не е за Яворски.

Ами ако се подходи от другия край? Базиола познаваше Ким. Можеше да си спомни последователно постъпките, желанията, живота му. И после — от модела на характера да изведе модела на ситуацията.

Кибернетикът затвори очи, замисли се.

2

— Пиесата не е документ — сухо каза Надеин.

— В пиесата всичко е много убедително — отговори кибернетикът. — Дори аз повярвах, че вашият Яворски е могъл да загине, когато е форсирал работата на генераторите, в стремежа си да успее да стигне преди старта на „Корсар“. Забележете, казвам — ВАШИЯТ Яворски. А аз искам да разбера какво е станало с Ким в действителност. В живота вашият край е добър за спектакъл, но в действителност такова нещо не може да се е случило. Колкото и да е бързал Ким, той едва ли се е надявал, че ще пристигне за отлитането на „Корсар“. Той не е знаел, че експедицията е отложена, че на Земята

са се сетили за неговите трудове. И още нещо. В пиесата ви Яворски е мечтател. Смисълът на живота му е да генерира идеи. За романтик от такъв тип вашият край е вероятен: да предприеме всякакъв риск, за да види осъществена една от идеите си. Но Ким не беше такъв.

Базиола млъкна. Да, именно Яворски беше предсказал откриването на Лонгина. Първ за това се сети Базиола. Кибернетикът се яви на едно заседание на комитета, който подготвяше спасителната експедиция към Алтаир, и помоли да се запознаят с научните статии на Яворски, писани още през студентските години.

Една от тези статии беше посветена на възможността да съществува планета-лазер. Статията обясняваше случая с „Ахил“ до най-малките подробности, въпреки че се беше появила в печата много преди старта на звездолета.

„Ахил“ е загинал — сега в това никой не се съмняваше. Отложиха втората експедиция към Алтаир. Тя стартира едва след две години — не малък отряд от осем души, а цяла ескадрила: двеста души екипаж, десет научни станции.

По онова време Яворски вече не беше между живите. Издигнаха му паметник, издадоха статиите му в отделна книга, идеите му станаха предмет на научни дискусии. Идеята за звезди-машини. Идеята на Лонгина. Идеята за първото галактическо Предаване на човечеството — Предаването, което щеше да се състои след една седмица.

Базиола се усмихна, погледна драматурга: сега, когато почитат Яворски като герой-първооткривател, трудно е да убедиш Надеин, че истинският Ким не беше романтик.

— Трябва да вървя — каза Базиола. — След десет минути ще гледаме съставената програма. През нощта си спомних някои неща и ги записах. Ето ви капсулата, вижте я. Започвам с една дискусия в института, когато за пръв път видях Ким. Всички маси в залата бяха заети и аз се спрях на прага...

3

Базиола влезе в залата и се спря на прага. Всички маси бяха заети и студентите от навигационния седяха на пода в позата на индуските факири.

— Дискусия „Ефектът на Кедрин — ускорение на светлината и възможностите за междугалактически полети“ — съобщи

ръководещият дискусията.

Пръв излезе да се изкаже, както и трябваше да се очаква, един от теоретиците. Базиола го позна — беше Карлидзе от последния курс, дипломната му работа бе посветена на частните въпроси на ефекта на Кедрин. Бавно и убедително той заговори за това, че от увеличаването на скоростта на светлината може до се очакват още много чудеса. Става дума за изменение на световните константи, а следователно и на всички закони във Вселената. Именно това искат теоретиците, обаче те нямат намерение да изпаднат в мистика, като някои контактисти, и да твърдят, че черното е бяло.

— А защо не? — тихо каза един глас от ъгъла. Карлидзе се сепна и погледна към обадилия се. — А защо не! — повтори гласът и Базиола видя неговия притежател. Иззад една от масите стана светлорус младеж с трикотажна пилотска куртка. — Ако е нужно да се докаже, че черното и бялото са равносилни, теоретиците ще направят това.

— Е-е, Ким — усмихна се Карлидзе, — нещо те е прихванало.

Ким излезе пред екрана, взе светлинната показалка и помоли да намалят светлината. Светловиолетовият правоъгълник на екрана изплува от полумрака, залата притихна. След десет минути беше доказано: в заключение Ким съедини черното и бялото с трите бели чертички на тъждеството.

Блесна светлината и там, откъдето току-що се чуваше гласът на Ким, Базиола видя тежката фигура на академик Басин, деканът на теоретичния факултет. А момъкът се провираше към мястото си, тупаха го по гърба, викаха нещо, смееха се, той въртеше глава, отговаряше тихо, меко се усмихваше.

— Почакайте — каза академикът и веднага стана тихо. — Защо аз не ви познавам, млади човече?

Младият човек се спря напред пътя си и започна да се изчервява. Беше близо до Базиола и той си помисли, че сега Ким навярно с удоволствие би се пъхнал под масата.

— Това е Яворски от навигационния — поясни Карлидзе. — Втори курс, нали Камило?

— Камила — добродушно повтори академикът. — Преобразуване с бинарни множители — добре го измислихте. Свежа идея. Моля ви да се отбиете утре при мен...

След няколко дни Базиола видя Яворски в машинната зала. Светлорусият момък стоеше на вратата, друг не можеше да мине, и слушаше как Базиола задава на машината лабораторната програма.

— Влезте — покани го Базиола.

Яворски мълчаливо кимна към светлинното табло „Не влизай. Има занятия“.

— Обичам да нарушавам инструкциите — каза Базиола и угаси надписа. Ким неохотно се приближи към пулта.

— Бяхте ли при Басин? — попита го Базиола.

— Бях — кратко отговори Яворски.

— Хареса ми вашият софизъм — заяви Базиола, — много трудно намерих грешката. Какво ви каза Басин, ако не е тайна?

Яворски се намръщи:

— Предложи ми да се прехвърля в теоретичния. В неговата група.

— Чудесно! — подсвири Базиола.

— Аз отказах.

Базиола учудено вдигна вежди. Отказал! Лично Басин иска да работи с него, а той виждате ли го, отказал.

— Защо?

— Имам идеално здраве — каза Яворски, като смяташе, че всичко е обяснил. — Не искам да ви преча — продължи той, без да остави Базиола да му зададе нов въпрос. — Искам да ви помоля нещо. Вие сте в пети курс, нали? Днес след шест свободен ли сте? Утре отивам в тренировъчния на Венера, а не ми се иска да отлагам затова...

— В шест пред паметника ма кралицата — предложи Базиола.

Яворски кимна и се отдръпна заднишком към коридора. Каза, като погледна табелката над вратата:

— Не гасете надписа. Ще си изпатите.

— Добре, Ким — каза Базиола, — значи искаш аз да направя изчисленията?

— Да — Яворски се смути — поне една част.

— Не вярвам да направя дори част — призна си Базиола. — Кедрин на Марс е имал на разположение „Демокрит“ и седемнадесет години, за да докаже принципа си за ускорение на светлината.

— Аз нищо не искам да доказвам, само да проверя. Според мен това е логично. В недрата на много плътните звезди — наричат ги неутронни — силите на ядреното притегляне могат от елементарните частици да образуват вериги, неутронни молекули. Какво й липсва на тази мисъл: неутронната молекула е способна да запазва записаната в нея информация поне не по-лошо от ДНК. А според мен дори по-добре — нали в неутронната молекула има повече частици при по-малък обем! Виждаш ли, Джу, неутронната звезда може да бъде *запрограмирана* като идеална изчислителна машина с невероятна памет и скорост на изчисляването. Звездите — самите звезди — ще започнат да работят за хората. Разбираш ли, Джу? Но... трябва да се провери...

Яворски помълча и неочаквано каза с умолителен тон:

— Нали ще направиш изчисленията? Първоначалната програма съставих, а утре трябва да летя...

— Добре — каза Базиола. Идеята беше безнадеждна, но упорството на Камилата му допадаше.

Един месец след разговора пред паметника на Кралицата на светлинното табло се появи надпис: „Втори курс. Завършен е тренировъчният полет на ескадрилата планетолети «Гема». Оценка — отличен.“

Базиола не можеше да се похвали с такава оценка. Неговият научен ръководител направи забележка, че не е предал в срок лабораториите изчисления и напразно изразходва времето на машината. Ръководителят имаше право: от идеята на Камилата не излизаше нищо свястно, но Базиола просто не можеше да остави изчисленията недовършени. Дори не можеше да каже, че идеята за звездите-машини го е увлякла, искаше му се да се добере не до идеята, а до същността на Камилата.

Вечерта Яворски дойде при Базиола, разказа му за полета, за шегите, които си правил ръководителят им край Венера, как Яворски трябвало две седмици да се лута из космоса с неизправен кораб. За

повредата отговаряли техниците от придружаващите ги кораби и повредата си я бивало. Ким я открил едва на тринадесетото денонощие, а после две седмици я отстранявал.

Камилата не спомена за молбата си, Базиола също говореше за странични неща. Ядоха грозде, бърбориха, Базиола си припомняше истории от студентския живот.

— Добре ли познаваш Басин? — питаше той. — Страшно умен човек. Никой не знае колко института е завършил. Според едни — седем, според други — единадесет.

— Там е работата — въздъхна Камилата. — Той е гений, има стоманена воля и е истински теоретик. Нищо не прави половинчато. А на мен само здравето ми е идеално. Всичко друго е посредствено. И тебе те накарах напразно да губиш времето на машината. Ако беше излязло нещо, ти нямаше да мълчиш, нали?

— Д-да — неохотно каза Базиола.

— Ето виждаш ли... А ти питаше защо не съм теоретик — завърши Яворски.

Базиола си замълча. Порази го този неочакван преход от стопроцентова увереност към пълно самоунищожение. Дори изгуби желание да доказва, че има рационално зърно, но че е надълбоко, не е лесно да се добереш до него, нали става въпрос за звезди-машини, а изчисленията, дори при евристическите програми не могат много да помогнат. Трябва да се мисли, да се мисли и да се мисли. Базиола мълчеше. Той виждаше, че Яворски вече няма да мисли за това.

4

— По-нататък? — каза Надеин.

— По-нататък... Ето вие, Андрей, казвате, че смисълът в живота на Яворски е бил да генерира идеи. Съгласен съм, но всичко е много по-сложно. Той лесно измисляше нови задачи, ако старите не можеха да бъдат решени. А те почти никога не излизаха, защото Камилата панически се страхуваше от неуспехите и не вярваше в способностите си. При несполука дори не се опитваше да намери грешката, просто измисляше нова задача и го правеше удивително леко.

Камилата измисляше задача след задача и ги решаваше сам, понякога се обръщаше за помощ към студентите от горните курсове, но не и към по-опитни хора. Изводите му бяха красиви, идеите

интересни, макар и малко фантастични, но той не знаеше какво да прави с тях. Понякога по страниците на студентския бюлетин се появяваха негови материали. Идея след идея — без изводи и следствия. Ким внуши на всички ни, че идеите му са несериозни, свикнахме да се отнасяме към тях като към занимателни почивка от занятията, практиките и тренировките. Дори когато отложиха отлитането на „Корсар“, когато Яворски неочаквано стана класик, дори тогава аз не бях съвсем уверен, че идеите му могат да оживеят...

— Интересно... — проточи Надеин. — Но вие, Джузепе, само потвърждавате моята версия. Несъгласуваност между мисъл и дело. То е неизбежно при хора от подобен тип. Обаче аз съм убеден, че мечтателят винаги е човек на действието. Потенциално. За съжаление има предел на отдалечеността на мечтата. Предел на фантазията и щом мечтателят го прекрачи, се лишава от възможността да действа. Нали е ограничен от рамките на общественото поведение. Нашето общество е точно програмирано. Всеки от нас притежава множество степени свобода, дадени ни от комунизма, но всяка степен от нашата лична свобода е ограничена. Спомнете си Грин. Неговите мечтатели също са хора на действието, но те в същност са хора на неограничена свобода на постъпките. Идеалът в този смисъл е Батъл от разказа „Дошъл и си отишъл“. Дошъл и си отишъл, Джузепе. Казано е много точно. В една измислена страна това е възможно. Но в действителност, особено в наше време, не. Вие запазвате онова, което поражда мечтата, тоест идеята. Всичко останало е в сянка, защото имате дълг към хората и затова жаждата за дейност у мечтатели от типа на Яворски не може да се разреши така просто, както у Грин — дошъл и си отишъл.

— Яворски не е Батъл — мрачно каза Базиола. — Ако познавахте Камилата...

— А вие сигурен ли сте, че сте го познавали? — разпалено му възрази Надеин. — Познавали сте Яворски от института, а после? Как се е променял характерът му? В системата на Рос-154 Яворски е научил за Лонгина... Това, забележете, е първата възможност да повярва в себе си, в своята мечта. Първата, а може би и последната. Уверен ли сте, че Яворски нямаше да бърза, че нямаше да поиска и той да участва в експедицията с „Корсар“?

— Вече ви казах... — започна Базиола.

— Че едва ли би успял да пристигне преди отлитането — прекъсна го драматургът. — Това не е съществено. Аз пиша пиеса и в случая е важен характера, неговата еволюция.

— А за мен е важен Камилата — възрази Базиола. — Приех гибелта му като нелепа случайност. Сега не съм уверен, че е така. Вие сте причината затова, Андрей. Но нека да говорим сериозно. Уверен съм, че Камилата не би тръгнал на сигурна гибел, форсирайки работата на генераторите. В института неговата предпазливост беше станала пословична. Заради нея именно се скарахме веднъж — за пръв и последен път. Това беше когато защитих дипломната си работа и поисках да ме пратят на далечна станция...

5

След защитата Базиола поиска да го пратят някъде по-далеч от Земята, просто, защото не беше летял много в далечния космос и сега искаше за известно време да бъде на предната линия — в звездна експедиция. Но го оставиха на Луната в отдела на траекторните изчисления. Работата му във връзка със звездните експедиции беше да изчислява за тях оптимални маршрути. Земята беше съвсем близо и Базиола мърмореше недоволено. През онези дни той за пръв път видя, че усмивката на Яворски може да бъде не само виновна, но и снизходителна.

— Не разбирам какво искаш — заяви Камилата. — Ти си кибернетик, а изкуствените мозъци навсякъде са еднакви — и в звездолета, и в Базата. Различна е само степента на отговорност. Тук ти отговаряш за себе си и за своята работа и това е достатъчно. При други обстоятелства ще трябва да отговаряш и за хората. Нараства рискът, нараства отговорността. При далечните звезди ти отиваш като представител на човечеството. Готов ли си за това? Можеш ли да отговаряш за всички?

— А нима ти не искаш да идеш в звездна експедиция? — учудено попита Базиола. Не го засегнаха много разсъжденията за отговорността, но фактът, че пилотът Яворски иска да се закопае на каботажните трасета, му се стори нелеп.

— Не — отговори Яворски и се усмихна.

— Ти просто се страхуваш — безжалостно отсече Базиола.

Яворски сви рамене, замълча.

— Да — беше продължил кибернетикът, — и страхливостта си прикриваш с думи за отговорността. А и влечението ти към теорията? Ти и теоретик не се решаваш да станеш, защото тогава идеите ти ще придобият плът, а ти не искаш това. Страхуваш се, че те ще се сторят на хората твърде нищожни, недостойни за внимание. Страхуваш се дори от себе си. Страхуваш се, че ще настане момент и на теб, както на всеки от нас, ще се наложи да нарушиш инструкцията, да направиш нещо свое, а ти няма да бъдеш готов. Ти никога няма да бъдеш готов, защото си Камила и ти пречи гърбицата, която сам си сложил на гърба си, и плюеш на всичко, което превишава личната ти отговорност.

— Аз съм един съвсем посредствен пилот и съвсем слаб теоретик — каза тихо Ким и в гласа му нямаше озлобление.

Той замълча, а Базиола вече съжаляваше за избухването си. Не биваше да започва този разговор и да се горещи. Разбираше раздвоението у Яворски. Той наистина няма успех като теоретик, а не уважава много и професията си на пилот. Затова при всеки рейс ще се стреми към дома си, за да седне пред мнимографа и да мисли за поредната си идея. И при всеки рейс ще проявява предпазливост, защото ще мисли само за завръщането.

Базиола и Яворски седяха един срещу друг настръхнали и никога не се бяха чувствували тъй чужди.

На следващия ден, преди да отлети за Луната, Базиола се отби при Яворски. Той четеше за изпит и разговорът не потръгна. До отлитането оставаха час-два, отчуждението не изчезваше. Базиола започна да разказва спомени за първите месеци от следването, за първите идеи и едва тогава ледът у Ким се стопи и Базиола чу идеята за галактическия прожектор.

— Всичко е просто — говореше небрежно Ким. — За да установят връзка с далечните цивилизации, хората не разполагат с достатъчно голяма мощност. Лазерната връзка се осъществява трудно дори между звездолетите. Но ако природата сама е създала естествен свръхмощен лазер — нима няма да се възползуваме от него?

Представи си, Джу, планета с плътна атмосфера от чист азот с малък примес от инертни газове, например неон. Планетата се намира в системата на гореща звезда, чието излъчване зарежда молекулите и

атомите в атмосферата. Атмосферата е заредена с колосална енергия. Всеки атом е заредена мина. Достатъчен е съвсем слаб импулс, но непременно с определена честота, и цялата атмосфера, цялата тази маса газ, сякаш ще експлодира, почти мигновено ще излъчи натрупаната енергия, това бъде мощно лазерно изригване, енергетичният рандеман на което ще превиши всичко достъпно досега на човечеството. Трябва да се намери такава планета, трябва да се подбере нужната „възпламенителна честота“ и най-главното във „възпламенителния импулс“ да се закодира колкото са може повече информация. „Възпламенителният импулс“ няма защо да бъде мощен, достатъчен е сигналът на обикновен корабен лазер и той, както първият неутрон във верижната реакция, ще предизвика такава лавина, че блясъкът ѝ ще бъде видян в цялата галактика, дори в най-далечните ѝ покрайнини.

Сигналът ще се понесе към звездите със скоростта на светлината, тоест петнадесет пъти по-бавно от сигнала на един бордов лазер, който черпи енергия от генераторите на Кедрин. Но тук не е важна скоростта, а енергетиката. Най-после отпада енергетичната сложност на междузвездната връзка и остава само задачата — разумите да се разберат помежду си. Проблем, нерешен досега.

6

Пред станцията имаше изсечен в скалата орел. Птицата бе разперила могъщите си крила, бе вдигнала високо клонестата си глава и гледаше на изток — натам, където сутрин в тюркоазно-синьо зарево изгряваше Алтаир. Птицата беше символ^[1]. А на Надеин обясниха, че може би тя ще оцелее през време на Предаването, защото е изсечена в свръхздрави скални породи.

Надеин имаше на разположение един час. След това трябва да се върне в Базата — едва забележимата светлинка в тъмното предутринно небе на Лонгина. Драматургът жадно се огледа. Платото Устинов беше съвсем малко, повече напомняше кратер на угаснал марсиански вулкан или лунен циркус. Но тук, на Лонгина, всичко е толкова хаотично разорано, че и най-малката равна площадка веднага получаваше гръмкото име плато. Теоретиците бяха изчислили, че Алтаир зарежда напълно атмосферата на Лонгина за две години и половина. После — блясък. Ще започне Предаването — и в миг тези скали ще потекат, на

мястото им ще се издигнат други, от платото ще остане само названието и може би тази твърде земна птица с разтопени от страшната температура криле. Така е станало преди шест години, когато на Лонгина е кацнал „Ахил“ и е предал съобщението за своето откритие. Предаването погуби звездолета, но сигналът достигна Земята, достигна там много преди самия блясък — нали скоростта на светлината, излъчвана от бордовия лазер, е петнадесет пъти по-голяма от скоростта, с която лети в пространството „обикновената“ светлина? Едва след десет години на Земята ще видят в съзвездието Орел блясъка от далечния пожар. Двадесет хиляди слънца за миг ще осветят земната нощ — тогава пламъкът от гибелта на „Ахил“ ще достигне Слънчевата система. Същото щеше да се случи и с „Корсар“, със спасителната експедиция.

Яворски спаси „Корсар“. И щеше да бъде нелогично, нетеатрално гибелта му да се представя в пиесата като игра на случая. Каквото и да разправя Базиола, Яворски е герой. Може би нямаше да успее да пристигне преди отлитането на „Корсар“, почти е сигурно, че не би успял, но непременно се е опитал. Ким бил предпазлив, казва Базиола. Но тогава защо е станал пилот? При всеки дори каботажен рейс са възможни случайности, непредвидени в никакви инструкции. Желязното здраве е предлог, с който Камилата е прикривал мечтите си, жаждата си за необикновеното. Камилата е бил предпазлив, но отлично е знаел, че идеите остават празни думи, ако нямаш възможност да действуваш, ако нямаш сили да достигнеш целта. И когато тази възможност се е появила, могъл ли е Ким да устои пред изкушението да види собствената си мечта?

Добре. Да приемем, че Яворски е трябвало да действа. Как? Когато е напускал системата на Рос-154, капитанът на „Херкулес“ е знаел, че е открита планета-лазер, знаел е и че навярно няма да успее да стигне преди старта на „Корсар“. Други хора първи ще стъпят на повърхността на отгатнатата от него планета, други хора първи...

Други хора...

Надени започна бавно да се отдалечава от станцията по неравната камениста пътека. Мисълта още не се беше оформила и драматургът не знаеше с какви думи ще обясни на Базиола своето предположение. Други хора. Хора, които не знаят истинската причина за гибелта на „Ахил“. Хора, които отиват в поредния звезден поход.

Яворски е трябвало да бърза към Земята, трябвало е да рискува, бил е длъжен да се върне преди старта на „Корсар“. Не заради себе си. Заради другите. Именно така.

— По-внимателно, Андрей — чу Надеин в наушниците гласа на диспечера. — Вляво има глинеста урва.

„Безпокоят се“ — помисли си Андрей. Не искаха да го пускат сам, пуснаха го, защото много настояваше. Това е последната възможност да походи по Лонгина, днес е пробното Предаване с изключени лазери, повече полети няма да има.

Мрачна планета. Черните контури на скалите, сивкавия купол на станцията, сребристото блюдо на звездолета — театър на сенките. Той не би живял в тази камениста неподвижност и не разбира възхищението, с което в Базата говореха за пейзажите на Лонгина. Трябва да притежаваш голям запас от бодрост, за да живееш тук, да хвалиш тези пейзажи и да се радваш на сивите изгреви. Ако Яворски не беше загинал при полета си към Земята, той може би... Към Земята ли? Че защо?

Догадката го осени в миг и Надеин се усмихна. Знаеше, че това ще се случи именно тук и не се развълнува.

— Моля ви, повикайте от Базата кибернетика Базиола — каза Надеин. — Извънредно важно е.

Драматургът чакаше. Трябваше да зададе на Базиола един въпрос. Непременно на Базиола, въпреки че със същия успех можеше да го зададе и на диспечера, и на кой да е сътрудник от станцията. В наушниците му нахлу пращането на смущенията и гласът на кибернетика попита учудено:

— Андрей, вие ли сте? Какво се е случило?

— Моля ви се, Джузепе — Надеин ускори крачка, почти тичаше. — Искам да зная разстоянието от Алтаир до Рос-154. И колко време може да трае полетът...

— Но... — неуверено започна Базиола.

— Седем и половина светлинни години — намеси се в разговора диспечерът. — Сто и осемдесет дни полет.

— Точно така — каза Базиола. — Искате да отлетите дотам, да видите местопроизшествието?

— А не! — Надеин викаше, догадката му прерасна в увереност. — Яворски е трябвало да предупреди за опасността хората, които

летят с „Корсар“. И той е имал тази възможност.

— Извинете, Андрей — в гласа на Базиола звучеше раздражение. — След два часа е пробното Предаване. Нямам време. После ще поговорим за вашите версии... При вас всичко в ред ли е?

Надеин мълчеше. По-скоро! В Базата! При мнемографа! Сега той знае какво е станало преди четири години в системата на червената звезда Рос-154.

7

Нощта преваля. На хоризонта, където се издигат стръмните гърбици на апаратната, блясват прожекторите и в жълтеникавите им лъчи танцуват неземни снежинки.

До старта остава половин час. Яворски решава. Звездолетът е готов за полет. Половин час. Те нищо няма да променят — програмата на старта и на излизането от светлинната бариера е съставена. И все пак Камилата не е уверен. Седи пред пулта, чака стартовия сигнал, мисли.

Надеин няколко пъти преработи тази сцена преди да я покаже на Базиола — мислите на капитана на „Херкулес“ трябва да бъдат съвсем отчетливи, те трябва да убедят кибернетика.

„Ахил“ загина. Загина на неговата, на Яворската планета. Той бе длъжен по-рано да докаже правотата си, бе длъжен да се бори за своите идеи. Да убеди Базиола, Басин, всички. Тогава нямаше да се случи трагедията с „Ахил“. Нямаше да го има това мъчително раздвоение, когато знаеш и не можеш да вземеш решение. И ако „Корсар“ също загине, виновен ще бъде той, капитан Ким Яворски.

Почти е сигурно, че няма да успее да стигне навреме до Земята. Да пресрещне звездолета, когато лети със свръхсветлинна скорост, е невъзможно. Остава едно — да лети към Алтаир. Там, на своята планета, да чака експедицията, да я посрещне, да я предупреди. Да, това е правилно решение. Но, капитане, ти знаеш, че трасето не е изследвано. Твоят звездолет е рейсов, капитан Яворски. И някъде по пътя може да ти се положи неочаквано да промениш режима на полета, нещо което е нормално за изследователските кораби, но не е предвидено в обикновените рейсове. Всичко може да се случи: магнитни капани, неутронни звезди, облаци от космически прах. Помисли добре, Камила.

Още веднъж: шансът да стигне навреме на Земята е нищожно малък. Но е безопасно. А вероятността да загине по пътя към Алтаир е едно към две. След сто и осемдесет дни „Херкулес“ ще бъде на Лонгина. В това време на Земята подготовката за старта на „Корсар“ току-що ще е завършена. А колко ще трябва да чака? Оптимално — четиристотин и тридесет дни. Една година и два месеца. Ще прави наблюдения, ще пести енергия, после ще сигнализира с цялата мощност на бордовите радиосредства. За радиовълните атмосферата на Лонгина е безопасна.

Може би има друг изход?

Не.

Старт.

Затъмнение. И веднага последната картина на пиесата: Яворски на Лонгина.

Скалите са сиви и по пладне изглеждат огледални, сякаш парчета от гигантско огледало хаотично бяха нападали по повърхността на планетата. От космоса това изглежда красиво: мраморни блещукания в мътен, зеленикав хаос.

Днес е четиристотин и шестдесетият ден откак „Херкулес“ без произшествия се измъкна от светлинната бариера и Яворски видя целта на полета. Алтаир имаше само една голяма планета — Лонгина. Безброй дребни планетоиди, но Лонгина е една и Яворски изведе звездолета в орбита на неин спътник. Добре използва годината, докато чакаше. Три пъти се бе спускал на планетата, посети седем астероида. Преди два месеца Яворски изпрати в посока на Слънчевата система първия сигнал. После предаваше непрекъснато, изразходва страшно много енергия, която реакторите и слънчевите батерии не успяваха да възстановят. „Корсар“ мълчеше. Мина денят, когато трябваше да долети. Мина седмица, месец.

Яворски е сам, на много хиляди километри наоколо има само скали и слънце, нещо се е случило, нещо много неприятно. Яворски лесно пресметва: ако изразходва енергия за предаване колкото сега, след три седмици няма да може да излети от Лонгина, след три месеца

няма да има енергия за всъдехода. Ще трябва да се затвори в „Херкулес“ и да чака помощ.

Яворски излъчва предаване веднъж в денонощието, отначало по час, после по няколко минути. Длъжни са да го чуят, длъжни са да го намерят, иначе ще се случи непоправимото.

Какво е да живееш на мина? Да знаеш, че всяка минута можеш да се превърнеш в облак газ и дори спомен за тебе да не остане, защото никой не знае, че в една от каменистите падини на Лонгина е кацнал земен звездолет. Енергията все повече намалява. Яворски се старее да не мисли за това, трябва да сигнализира и той сигнализира. Седмица. Месец. Година. На Лонгина всичко е спокойно.

Недалеч от „Херкулес“ Яворски намира дълбока пропаст, спуска се в нея, броди из пещерите ѝ, където застиналите каменни грамади приличат на човешки фигури, на къщи и кораби. Тук светът е познат, неподвижен, но не вечен. Заредена мина.

Яворски нарича пещерите Ермитаж, тук можеш да намериш катедралата „Парижката света Богородица“ и Нике от остров Самотраки, Власовите Марсиани и Роденовия Мислител. Мислителят седи подпрял с юмрук една от главите си, това е Мислител от друга планета и мислите му са странни: скептик е, „Корсар“ няма да долети, убеждава той Яворски, минала е година, цяла година! Явно, че са отменили експедицията. А ти, човече, напразно бързаше, напразно рискува, напразно изразходва енергията. Рейсовият кораб не е направен за подобни трудности. Дошъл и си отишъл. Това е лесно в Гриновия свят. Ти дойде, Камила, ето я — Лонгина. А как ще си отидеш? Ще можеш ли да си отидеш?

„Не е възможно да са отменили полета — отговаря му Яворски, — аз трябва да издържа, трябва да сигнализирам.“

Мислителят се усмихва и трите му глави нелепо се клатушкат насам натам...

След година и половина предавателят замлъква. Реакторът бавно умира, а каменистата пустиня е негоден заместител на обогатения термий. Слънчевите батерии дават на кораба живот и топлина, но го обричат на мълчание.

Яворски започва да си спомня древни начини на сигнализация. Минимум енергия, минимум информация — огньовете, искрови изпразвания — тихо шумолене в грохота на радиосмущенията...

Веднъж високо над хоризонта се появява звездичка. Тя преплува по небето и изчезва в сивата мъглица. Яворски чака да се появи и на следващата вечер, но я вижда едва след седмица — звездичката бавно се движи към зенита, а после надолу, към североизток. Яворски успява да засече нейните координати и скоростта ѝ, изчислява траекторията ѝ. Звездата е спътник на Лонгина, нов спътник със странна полярна орбита и Яворски разбира, че това е кораб. „Корсар“. После вижда и други звездички те се движат много бързо и Яворски не успява да ги улови в обектива на телескопа.

Той сигнализира. Електрически изправвания, химически реакции, изпускащи пламък, дори оцветява скалите. Напразно. Да се открият тези слаби сигнали може само ако уверено знаеш какво и къде да търсиш. Хората на „Корсар“ не знаят.

Яворски чака. Всяка минута „Корсар“ може да предприеме кацане, да започне предаване към Земята. Всяка минута Ким може да експлодира, да изгори заедно с атмосферата, със скалите и „Херкулес“.

Предавателят мълчи, но в приемника сред невъобразимия хаос на радиосмуценията веднъж Яворски чува откъслечна музикална фраза и глас. Не успява да разбере думите, предаването е насочено, а лъчът преминава встрани. Но сега Яворски вече е спокоен. Хората използват радио, значи знаят, че лазерните предавания са опасни. Сега може да чака.

Мислителят, с когото Яворски споделя радостта си, мълчи. Преди няколко дни един подземен трус го е лишил от двете му глави и от юмрука и сега изглежда безпомощен, но не иска да мисли, не иска да се радва. Яворски вече не идва при него.

8

Базиола се усмихваше. Настроението на кибернетика беше отлично. Току-що излъчиха пробно Предаване, апаратурата действуваше нормално и програмата, съставена от сътрудниците на Базиола, беше добра. Тя се състои от три части: курс по космолингвистика, описание на съвременното състояние на земната наука и очерци по история на Земята. След пет дни, точно в десет часа и нула минути, автоматите ще включат лазера на плато Устинов и за част от секундата азотно-неоновата атмосфера на Лонгина ще се превърне в горящ факел, понесъл към звездите човешката мисъл.

Сега Базиола може да си отпочине. Да помисли. Не откъслечно, а сериозно да помисли за онова, което пиесата на Надеин внесе в историята на Лонгина. Новият край на пиесата. Невероятната на пръв поглед идея — Яворски е на Лонгина. Обаче Надеин успя да повярва в своята фантазия. Ето го, крачи из стаята, разпалено жестикулира, доказва, убеждава.

Пробното Предаване не направи особено впечатление на драматурга. Дали защото наистина не беше ефектно: неритмично почукване на метронома, червено светване на индикатора — и толкоз. Или пък защото сега Надеин мислеше за предстоящото Предаване с известен страх. Минутите, когато пишеше новия край, бяха щастливи минути, но те донесоха със себе си съмнението. Драматургът не виждаше противоречие в своята версия. Нещо повече, той знаеше, че е било така. Безпогрешна логическа верига, която се затваря на Лонгина. Предаването може да причини гибелта на Яворски. Надеин не е в състояние да докаже нищо, пиесата не е документ, но ако Предаването бъде излъчено, ако не направят нищо, за да намерят „Херкулес“, той, Надеин, ще се смята виновен за смъртта на Камилата. Може би това е само възбудена фантазия, но тогава къде са фактите, които доказват обратното?

— Фактите? — Базиола сви рамене. — Само един и той прави на пух и прах цялата ви много логична постройка. Всеки звездолет, дори рейсов и не предвиден за дълго търсене, притежава много повече енергетични възможности, отколкото предполагате. Полетът към Алтаир не изчерпва запасите му, те са достатъчни за дълги години непрекъснато предаване.

— Яворски не е седял на едно място. Той е летял. Изследвал е Лонгина, астероидите.

— Не ми се вярва — усмихна се Базиола. — Ако неговата цел е да дочака хората, той няма да рискува. Няма да лети, ако не е уверен, че ще има достатъчно енергия.

— Добре — с досада каза Надеин. — Какви основания е имал Яворски да прави строга икономия? Нима друг път се е случвало да се отлагат звездни експедиции? Случаят с „Корсар“ е особен. Напротив, тъй като въпросът е да се помогне на „Ахил“, то „Корсар“ е трябвало да бърза!

— Може и така да е — съгласи се Базиола.

— Нека да помислим, Джузепе — каза Надеин почти умопително. — Аз не ви предлагам истини. Нека да помислим.

— Аз мисля — Базиола се усмихваше. Този драматург затъна в своята версия. Тя е логична, но неубедителната измислица за енергията ще я съсипе. — Катастрофална загуба на енергията е могло да стане само в един случай, съвсем неоправдан...

— В какъв случай, Джузепе?

— Ако Яворски е трябвало още веднъж да пресече светлинната бариера. Допълнително набиране на скорост и забавяне. Но на Камилата не му се е налагала такава маневра.

— Ами, ако се е случило обратното — забавяне и набиране на скорост?

— Каква разлика има? — каза Базиола. — И в двата случая това е неоправдано, нелогично.

Надеин замълча. Прав е той, този кибернетик, но и три пъти да е прав, сега Надеин не може да повярва в гибелта на „Херкулес“. Трябва да се мисли. Да допуснем, че по пътя към Алтаир Камилата е трябвало два пъти да пресече светлинната бариера. Защо?

— Ако искате — предложи Базиола — ще проверя на машината. Ще изчисля всички варианти. Затова е необходимо време, но машините са свободни, поне до Предаването.

— Добре — без ентузиазъм се съгласи Надеин. — Изчислете ги.

Излязоха заедно. Надеин отиде на наблюдателната палуба, Базиола му говореше нещо за вероятностите и на драматурга се струваше, че кибернетикът се интересува само от процеса на изчисляването, а не от резултата. Различни полюси, помисли си той. Базиола иска да проследи пътя на Ким от началото, без да се пита за крайния резултат. Че защо не, това е логично, Базиола е учен. А той е драматург и тръгва от края, знае какво е станало в действителност и трябва да го докаже. Кое е по-лесно? Не, кое е по-правилно?

На наблюдателната палуба беше пусто и тихо. Надеин притисна чело до студения илюминатор, гледаше звездите, а виждаше — „Херкулес“ като мъгливо облаче се появява в мрака на пространството. Замлъкват генераторите на Кедрин, до целта е още далече, но Яворски убива скоростта, той има своя цел...

Според пресмятанията това ще стане в началото на петия месец от полета. Яворски има прекалено много време и няколко пъти проверява изходните цифри. Изчислява момента с точност до секундата, съставя програмата за преминаване в субсветлинната област и дори я пуска в машината, но бутончето за включване остава в неутрално положение.

Драматургът преднамерено засили напрежението в тази нова сцена. Всички противоречия в характера на Ким — романтизмът и точното пресмятане, смелостта и нерешителността — сега застанаха едно срещу друго.

В същност маневрата е необходима. По това трасе никой не е летял и по-добре да пожертвува част от горивото, за да направи в полет оптическо разузнаване, отколкото да рискува неочаквано да попадне в полето на притеглянето на някоя неутронна звезда или в облак космически прах.

Всичко е правилно. Необходимо е да се разузнае трасето — повтаря си Яворски стотици пъти на ден. Той избра момента: петия месец от полета, защото (Камилата се мъчи да не мисли за това) истинската причина за убиването на скоростта не е разузнаването. Яворски размишлява и желанието му да види това става все по-голямо.

Яворски решава да предприеме маневрата в последния момент. Още едно денонощие — и щеше да бъде късно да забавя скоростта. „Херкулес“ излиза от свръхсветлинната област и пресипналото бучене на генераторите на „Кедрин“ утихва, сякаш задавено от внезапно връхлетялата върху кораба звездна чернота. Алтаир блести пред звездолета, бял и ослепително красив, той е далече — две светлинни години. Яворски привежда в готовност астрономическите инструменти, дори кварковия брояч, макар да не допуска, че взривът в атмосферата на Лонгина е могъл да породи кваркови потоци.

Това става точно в предсказания момент. Яворски полулежи до наблюдателния екран, от умора очите му сълзят. Леко накланя глава, за миг закрива лицето си с длан, а когато отново поглежда пред себе си, екранът е сляп. Виолетов пламък бушува в звездното море. Това не е блясъкът на Алтаир. Струва му се, че пламъкът трепти с всички багри, които се сблъскват във феерична вакханалия и пораждат виолетовото сияние.

Секунда и на екраните се връща чернотата. Алтаир като синкава светлинна сияе в далечината, сега изглежда близък, две светлинни години, по-малко от два месеца полет, съвсем е близо.

Яворски дълго седи неподвижен, закрил очите си с ръка, спомня си, усмихва се. Двадесетте хиляди слънца, Лонгина, неговата планета.

Автоматите са изчислили траекторните измерения, „Херкулес“ навлиза в свръхсветлинната област, екраните загасват и Яворски включва дешифраторите. Зазвучава човешка реч, niskият глас на Борис Пустинин, командирът на изследователския звездолет „Ахил“. Яворски слуша съобщението, застанал прав, той го знае наизуст той го беше чул край Рос-154, помни на коя дума секва, но съобщението, прието от дежурните станции на Земята, беше само сигналът на не много мощния корабен лазер а това е гласът на планетата. Двадесет хиляди слънца, грижливо носещи към покрайнините на Галактиката разказа на човека, открил Лонгина:

„Звездолетът се приближи към Алтаир в седем-три световна година. Екипажът е здрав. Открихме единадесет небесни тела, сред които една голяма планета. Радиусът ѝ е равен на земния, разстоянието от Алтаир е една и половина астрономически единици. Нарекохме планетата Лонгина, на името на нашия астроном...“

10

— Винаги са ни били неприятни решенията, натрапвани ни от машината — намръщен каза Надеин. — Ако вероятността бъде малка, няма да се предприеме търсенето, а Яворски е на Лонгина.

— Защо да гадаем — Базиола бързо крачеше из стаята, поглеждаше драматурга, чакаше.

— Нали вие — горещеше се Надеин — преди час твърдахте, че в новата версия няма противоречия?

— Вътрешно няма — съгласи се Базиола. — Но да не бързаме с изводите. Имайте минута търпение. Андрей.

Надеин търпеше. Беше се излегнал в креслото на кибернетика и гледаше рисунката над илюминатора. Ярकोжълт пясък в пустиня и сини планини — безвкусица. Надеин не се обърна към гласоскопа, когато прозвуча сигналът за повикване, не слушаше с кого и какво говори Базиола. Кибернетикът израсна пред драматурга тържествуващ,

широките му вежди приличаха на крилата на Летящия орел, носът му на клон.

— Тридесет и два процента — заяви Базиола. — Това е вероятността, че Ким е на Лонгина.

— Само толкова ли? — Надеин разочаровано извърна лице. Тридесет и два процента. Машините не грешат. Да се търси човек на планета, която има милиарди квадратни километра, е безсмислено. Какво е по-важно — човекът или Предаването? Какво му говори кибернетикът?

— Но чуйте, това е много — тридесет и два процента. Това надвишава случайните грешки. Сега вече може да се говори сериозно.

„Значи ще търсят! — помисли си Надеин, още не повярвал напълно. — Камилата ще се върне. Друг, узнал своята цена и цената на своите открития и никъде вече няма да лети, ще остане на Земята — да работи. Работата му ще бъде много сложна: да мисли, да върви една крачка пред другите, да им сочи пътя. Само дано го намерят!“

— А сега ще идат при Джошуа и ще поискат да бъде свикан Съветът.

Надеин остана на наблюдателната палуба. Базиола го покани в поста. Там, на екраните, свързани със звездолетите, ще може да следи как протича търсенето. Надеин не отиде. Стоеше, гледаше в мрака, където не се виждаха звездите и едва забележимо блещукаше зад екраните на светлофилтрите дискът на Лонгина. Филтрите бяха поставени за Предаването. Ще трябва да ги махнат, ако отложат Предаването.

Там долу не е само Яворски. Долу остана Летящият орел. Той ще живее и след Предаването. И след това, и след другите, които ще последват. „Фарът трябва да светне“ — беше казал Базиола. — „Фаровете — поправи го Надеин. — Лонгина и онези десетки и стотици планети, осветени от сини слънца, до които хората ще достигнат утре.“

Те са едно. Капитан Ким Яворски и Летящият орел на Лонгина. Надеин вижда, чувствава тяхната връзка. Вижда началото на пиесата: каменната птица на фона на тюркоазносинята зора. Мълчаливо и възискателно гледа орелът изгряващото иззад хоризонта светлосиньо

светило. Каменните крила са неподвижни, клонът е вдигнат нагоре, остриите нокти драскат скалата. Първият лъч на Алтаир докосва Летящия орел, възвещавайки настъпването на новия ден.

Това е сигнал.

Фарът трябва да светне.

[1] Алтаир или Ат-таир (араб). — Летящият орел (бел.ав.) ↑

Публикувано в списание „Наука и техника за младежта“, броеве
5,6/1971 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.